

Методичний коментар до теми “Територія”

Що спільного в усіх територіях?

Територія — складне для дітей поняття, тому не потрібно давати визначень, варто активізувати досвід учнів, навести приклади територій і спробувати узагальнити відомості.

- Якими бувають території?

Наводимо приклади так, щоб поняття “територія” враз стало дітям близьким — рідна домівка, вулиця, місто (селище), регіон чи область, країна тощо.

- Чи навели ми хоча б один приклад території без мешканців?
- Хто живе на кожній з територій?
- Хто живе поряд з нами?
- Як мешканців територій можна назвати коротко?

Звісно, усі згадані території населені. Мешканців кожної території називають по-різному — сім'я, мешканці міста (селища), громадяни країни тощо.

Мешканці кожної з територій облаштовують її так, щоб їм було зручно перебувати на ній.

- Хто господар території?
- Як ми можемо зрозуміти, де межі території?

Мешканці кожної території у певний спосіб позначають її межі — щоб усі інші знали, що перебувають не на своїй території, і поводитися відповідно.

Перебуваючи на незнайомій території, люди прагнуть якомога швидше її вивчити, щоб спокійно відчувати себе на ній. Але під час такого дослідження бувають і прикрі пригоди. Прочитайте з дітьми комікс “[Смачний напій](#)” (див. с. 71 підручника) та обговоріть, як правильно поводитися, досліджуючи незнайомі предмети.

- Чи правильно поведівся марсіанин на чужій території? Чому ви так вважаєте?
- Що знайшов прибулець? Чи справді ці рідини є небезпечними? Чому тоді вони опинилися у квартирі?
- Що було б, якби інопланетянин випив одну з рідин, яку знайшов?
- Чому необхідно знати про призначення речовин, щоб уникнути небезпеки?
- Пригадайте, які рідини є у вашій домівці. Навіщо вони потрібні? Чи можуть вони стати небезпечними? У якій ситуації?
- Які ще рідини небезпечні? Як їх треба зберігати? Чому саме так?
- Що треба знати про речовини, щоб не наражати на небезпеку себе та інших?
- Чого не можна робити з незнайомими речовинами? Чому?
- Як треба поводитися, коли ви побачили незнайомий предмет?
- А як ви дієте в гостях? Кому легше в такій ситуації: вам чи прибульцю з коміксу? Чому?
- Як йому варто було діяти?
- Уявіть себе в гостях у марсіан. Як ви діяли б у схожій ситуації?
- Яких правил варто дотримуватися, щоб на чужій території не потрапити в халепу?

- Чи тільки люди можуть мати власні території?

Досі ми наводили приклади територій, на яких господарями є люди, але поряд з нами живуть тварини, і в них також може бути своя власна територія, яку вони дуже цінують. Запропонуйте дітям дослідити, як тварини облаштовують свою територію, як ми можемо зрозуміти, що порушили її кордони, як маємо діяти в такому разі.

Дослідити з дітьми, як поведуться тварини, коли змінюється пора року, допоможе комікс "[Зимові домівки](#)" (див. с. 77 підручника).

- Чому ми не бачимо комах узимку? Чому так відбувається?
- Чому комахи не можуть приєднатися до перелітних птахів?
- Розкажи за коміксом, як комахи готуються до зими.
- Чи всі вони готують однакові місця для зимівлі? Чому?
- Коли ми знову зможемо побачити комах? Чи всі вони прокинуться одночасно? Чому?
- Як ти гадаєш, як вони відчують весну?
- Кого ще з тварин ми не бачимо взимку? Куди вони зникають? Чому?

Чим території відрізняються?

Території різні тому, що в кожній є свої особливості, своє призначення, свої межі, які господарі показують різними способами. Пригадайте з учнями, що цікавого є в кожній оселі, що можна дізнатися про господарів, оглянувши їхню оселю.

- Чим усі наші домівки схожі, а чим відрізняються?
- Як ми не плутаємо свої домівки?

Особливості територій люди звикли відображати в назвах. Пригадайте з дітьми, як називаються різні міста та селища. Поміркуйте, про що може розповісти кожна назва.

- Про що ми передусім розповідаємо людям, які ніколи ще не бачили нашого міста (селища)?
- А про що ми розпитуємо, коли хочемо більше дізнатися про інше місто (селище), країну?
- Які об'єкти можна знайти на різних територіях? Порівняйте їх.

Завдання з робочого зошита (частина 2, завдання 2, с. 36)

Зафарбуй різними кольорами слова — назви громадських місць. Склади та запиши одне речення з будь-яким із цих слів.

- Чи всі ці громадські місця є у вашому населеному пункті?
- Які місця ви відвідували? Розкажіть про те, що найбільше запам'яталось.
- Які з цих громадських місць у населених пунктах зустрічаються частіше? Чому?

Про сучасне дізнатися порівняно просто, а от як дізнатися про минуле. Зверніть увагу дітей: що далі минуле, про яке ми хочемо дізнатися, то складніше нам це зробити. Чому так відбувається?

- Чому нас цікавить минуле?
- Як ми дізнаємося про нього?
- Що допомагає нам це зробити?

Розкажіть дітям про різні джерела інформації, які можуть нам розповісти про минуле.

- Чи всіма ними нам зручно користуватися?
- Де ми їх можемо знайти?
- Чому їх так ретельно зберігають?
- Чи завжди ми можемо прочитати інформацію, яку приховують предмети? Чому?

Як порівняти розміри територій?

Території відрізняються одна від одної розміром. Запропонуйте дітям упорядкувати території за величиною, і вони побачать, що зробити це не завжди просто: є країни за розміром як місто і є міста — як цілі країни.

Запропонуйте дітям пригадати, як можна порівняти розміри геометричних фігур, чи завжди ми це можемо зробити, чому так відбувається.

- Чи можуть бути території всередині інших територій?
- Що тоді ми можемо сказати про їх розміри?
- Що легше: порівняти розміри територій чи точно назвати їх розміри числами? Чому?

Навчити дітей порівнювати території за розміром, навчити порівнювати якісно, а не кількісно, допоможуть наступні математичні ігри.

Гра “Прямокутники-міста”. Граємо на папері у клітинку будь-якого розміру. У кожного гравця свій колір олівця, яким він позначає територію своїх міст. Гравці по черзі кидають два кубики з крапочками, малюють на аркуші в клітинку прямокутник зі сторонами такої довжини, відповідно до крапочок, які випали на кубиках.

Гравці можуть малювати прямокутники або на порожніх клітинках, або використовуючи сторону одного із своїх прямокутників. Якщо гравець не може намалювати жодного прямокутника з такою довжиною сторін, то пропускає хід.

Гра закінчується тоді, коли жодний гравець не може намалювати прямокутник. У цей час гравці рахують загальний розмір своїх прямокутників-міст. Виграє той гравець, у якого цей розмір найбільший.

Гра “Точки”. Граємо на папері в клітинку будь-якого розміру. У всіх гравців — олівці різних кольорів, якими вони позначають точки. За один хід гравець може поставити лише одну точку. Мета кожного гравця — поставити точки так, щоб, обвівши їх по сторонах клітинок, можна було б утворити багатокутник. З'єднувати можна тільки ті точки, які є вершинами однієї клітинки. До початку гри учасники домовляються, чи можна проводити лінії по діагоналі клітинок. Не можна будувати свій багатокутник через точки, які опинилися всередині території іншого гравця.

Якщо точка чи територія-багатокутник одного гравця опинилися всередині багатокутника іншого, то вони “з’їдаються”. Виграє той, хто захопив найбільшу територію-багатокутник.

Розмальовка “[Де більша територія?](#)” допоможе нагадати дітям уже відомі їм способи порівняння розмірів територій і винайти власні. Справді, якщо розмір фігур дуже відмінний, то їх можна порівняти “на око”. Але зверніть увагу дітей на те, що при цьому ми фактично уявляємо одну фігуру всередині іншої, тобто накладаємо в уяві фігури одна на одну.

Але не завжди все так просто можна визначити: іноді необхідно виміряти сторони лінійкою чи мотузкою та порівняти їх довжину, щоб зрозуміти, чи можна накласти одну фігуру на іншу так, щоб одна з них опинилася всередині іншої.

Які правила діють на територіях?

Поговоріть з учнями про те, що на кожній території діють різні правила: на території школи — одні, на вулиці — інші, у державі також є свої правила. Звісно, певні правила можуть бути спільними для кількох територій, але загалом правила на різних територіях відрізнятимуться.

Розпочати такий діалог з учнями допоможе **комікс “[Надто гостинний господар](#)”** (див. с. 83 підручника).

- Як ви думаєте, чи правильно поведилися гості?
- А чи правильно діяв господар?
- Як ви поведилися б на його місці?
- Про що має подбати господар, запрошуючи гостей?
- Чи можна дозволяти гостям робити що завгодно? Чому?
- Як мають поводитися гості? А господар?
- Про що господар має обов’язково розповісти гостям? Чому саме про це?
- Як ви дієте в гостях? А як поведетеся, коли запрошуєте гостей?
- Дайте поради хлопчику та його гостям.

Продовжити розмову можна, обговорюючи такі запитання.

- Для чого потрібні правила?
- Чому вони необхідні?
- Як ми про них дізнаємося?
- Чи можемо ми їх побачити? Як саме?

Вийдіть із дітьми на вулицю, озирніться. Що допомагає нам орієнтуватися в місті? Знаки. Роздивіться різні знаки, порівняйте їх.

- Чому знаки різного кольору?
- Що можна дізнатися за кольором знака?
- Які знаки для кого призначені? Як ми про це дізналися?
- Чому важливу інформацію часто передають саме знаками, а не записують?

Підсумувати розмову можна **коміксом “[Дохвалилася](#)”** (див. с. 89 підручника).

- Чи правильно поводитьься дівчинка? Поясніть, чому ви так вважаєте?

- Чи найкращу рису характеру вона продемонструвала? Чому ви так вважаєте?
- Чи гарно надто хвалитися? А чи добре бути надто сором'язливим? Чому?
- Чи про все можна розповідати незнайомцям? До чого це може призвести?
- А чи все можна розповідати однокласникам та однокласницям? Друзям?
- Що таке особиста інформація? Чому її можна повідомляти не всім людям?
- З ким можна говорити про все, що турбує, цікавить?

Наприкінці опрацювання теми варто запропонувати учням виконати тематичну роботу з компетентнісно орієнтованими завданнями. Це допоможе організувати спостереження за динамікою формування очікуваних результатів навчання та особистим розвитком учня.

Завдання з робочого зошита для діагностичних робіт (завдання 8, с. 16)

Марсіанам стало дуже цікаво, як готуються млинці. Вони уважно спостерігали за діями кухарів. Якою була послідовність цих дій?

- Чи можна змінювати порядок дій? Чому?
- Яка ваша улюблена страва? Чи можете ви її приготувати самостійно? Чому?
- Складіть алгоритм приготування будь-якої страви для своїх друзів.